

Hetty

— |

| —

— |

| —

Hetty

Henriette van Wermeskerken

Copyright © 2018 Henriette van Wermeskerken
Vaelde uitgeverij, Den Haag
Omslagontwerp en vormgeving binnenwerk door de auteur
Foto's: familie Heyneman

ISBN 978-90-829376-0-2
www.hvws.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Inhoud

Proloog	Den Haag, december 2015	1
Nederlands-Indië		3
Tropenjeugd	Rankasbitoeng, 1921-1931	5
Gevallen	Rankasbitoeng, 1931	11
Mentengbuurt	Batavia 1933-1942	14
Japanners	Batavia, 1942	17
Pendaftaran	Batavia, 1942	21
Bezettingsjaren	Batavia, 1942-1945	25
Ziek	Batavia, 1944	29
Capitulatie	Batavia, 1945	31
Onbezorgd	Batavia, 1946- Den Haag 1948	34
Den Haag		45
Ontmoeting	Den Haag, 1950	47
Confrontatie	Den Haag, 1951	52
Liesbeth	Den Haag, 1957	56
Gezin	Den Haag, 1967	61
Kameel	Tunis, 1970	64
Koffie	Den Haag, 1971	66
Vriendinnen	Den Haag, 1973	69
Neven en nichten	Den Haag, 1981	73
Afscheid	Den Haag, 1988	75
Epiloog	Den Haag, 2016	80
Woordenlijst		83
Bronnen		85

— |

| —

— |

| —

Proloog

Den Haag, december 2015

Mistroostig staart Hetty Heynneman naar haar spiegelbeeld. Ze ligt achterover in de kussens van het ziekenhuisbed. In haar rechterarm een infuus, om haar pols een bandje met streepjescode. Ze ziet bleek. Anders dan gewoonlijk is ze niet opgemaakt. Met beide handen houdt ze een spiegel vast. Het is tijd voor de kapper, de hoogste tijd zelfs, maar ze kan het ziekenhuis nog niet uit. Een paar weken eerder, op 18 november, is ze gevallen. Daarbij heeft ze haar linkerbeen gebroken. Haar goede been. Gewoon in haar eigen kamer, in haar aanleunwoning aan de Voltastraat. Hoe het is gebeurd, weet ze eigenlijk niet. Ineens lag ze op de grond naast haar bed, met een verschrikkelijke pijn in haar been. Overal bloed. Op haar bed, op de grond, op de muren. Alsof er iemand was afgeslacht.

Een open breuk, het bot stak naar buiten. Een ambulance heeft haar naar het ziekenhuis gebracht, waar ze is opgenomen. De wond is gaan ontsteken en geneest niet goed. De infectie laat zich lastig bestrijden. Hetty kent dit. Ze heeft dit eerder meegemaakt. Lang geleden, heel lang geleden. Vijfentachtig jaar eerder, toen ze een jong meisje was. Met haar ouders en haar jongere zusjes woonde ze op Java, op een rubberplantage bij Rankasbitoeng. Bij een val uit een boom brak Hetty haar rechterbeen. Een open beenbreuk met een flinke wond. Het been werd gezet, maar de wond infecteerde. Zo'n tropenzweer kwam in die tijd vaker voor. Het werd een lijdensweg. Uiteindelijk lukte het om het been te behouden. Hetty kon zelfs weer lopen. Maar niet goed. Voortaan liep ze mank. Haar

— | | —

‘slechte’ been, zoals ze haar rechterbeen is gaan noemen, liet haar in de steek.

En nu is haar dan precies hetzelfde overkomen, maar dan met haar goede been. Hetty, optimistisch als altijd, verwacht dat het wel goed zal komen. De tijden zijn veranderd. Er is nu antibiotica en dokters kunnen tegenwoordig zo veel. Ze woont ook allang niet meer in de tropen. De operatie die de artsen haar adviseren ziet zij vol vertrouwen tegemoet. Haar nichtje zorgt ervoor dat de kapper naar het ziekenhuis komt, zodat haar haar mooi zit met Kerstmis. Alles komt goed, zo gaat het toch bijna altijd.

Op de vraag of zij gereanimeerd wil worden, mocht het mis gaan tijdens de operatie, antwoordt ze: ‘Natuurlijk! Ik wil toch weten hoe het afloopt met dat been?!’

Nederlands-Indië

— |

| —

— |

| —

Tropenjeugd

Rankasbitoeng, 1921-1931

Het is tegen de jaren twintig van de twintigste eeuw dat Emile Heynneman zich met zijn vrouw An Orie vestigt in Rankasbitoeng, een plaatsje op West-Java. Beiden zijn geboren in Nederlands-Indië en hebben Nederlandse ouders. Emile is administrateur van de rubberonderneming Tjisalak, van de firma Tiedeman & Van Kerchem. Zijn vrienden en ook An noemen hem Miel. Anders dan veel van zijn collega's heeft hij het vak in de praktijk geleerd. Een landbouwhogeschool heeft hij niet bezocht. Op de onderneming werken twee Nederlandse employés en een aantal inlandse contractarbeiders, koelies. An is tot haar huwelijk met Miel onderwijzeres geweest.

Miel en An nemen hun intrek in een groot Indisch huis, diep in de rubbertuinen gelegen. Het huis heeft, zoals veel Indische huizen in die tijd, een open voorgalerij. Er zijn verschillende bijgebouwen, waaronder een apart paviljoen voor gasten. Een ander gezin op de onderneming bestaat uit een jonge employé uit Deventer en zijn Hongaarse vrouw. De tweede employé van de onderneming is vrijgezel. Behalve het personeel van de onderneming, de koelies die op de plantage werken, is er natuurlijk het huispersoneel van de familie Heynneman. Allereerst de baboe, Ranti. Zij zorgt voor de kinderen en maakt het huis schoon. Dan Djoepri, de djongos, die in huis werkt. Er is een speciale baboe voor de was. De kokkie zwaait de scepter in de keuken en doet de boodschappen. De tuin wordt verzorgd door de tuinman, de kebon. Verder is er een chauffeur.

De rubberbomen gedijen goed, het is een vruchtbare streek. Er zijn dan ook meerdere rubberondernemingen bij Rankasbitong. Tjialak heeft net als de andere plantages een eigen fabriekshal. Twee keer per dag leveren de rubbertappers de melkwitte vloeibare rubber, latex, in grote olieblikken aan. De latex wordt in de grote hal verwerkt tot rubbervellen. Sheets, noemen ze die. Rubber hoort tot de belangrijkste exportproducten van Nederlands-Indië, naast suiker, tabak, thee en koffie.

Het is maar een onaanzienlijk plaatsje, Rankasbitong. Niet meer dan een gehucht. Toch heeft het stof opgeleverd voor een grote roman. Het is deze plek op West-Java waar Eduard Douwes Dekker zestig jaar eerder de ervaringen opdoet die hem inspireren tot het schrijven van 'Max Havelaar of de Koffievelingen der Nederlandsche Handelsmaatschappij'. Het boek verschijnt in 1860 onder het pseudoniem Multatuli. Douwes Dekker (1820-1878) wordt assistent-resident van het district Lewak, op West Java. In januari 1856 vestigt hij zich met zijn vrouw Tine en zijn zoontje in de hoofdstad van Lewak, Rankasbitong. Douwes Dekker kan het niet laten de misstanden die hij ziet, aan de orde te stellen. Dat zorgt voor problemen met de inlandse hoofden. Hij beschuldigt hen van machtsmisbruik, corruptie en uitbuiting van de plaatselijke bevolking. Als het Nederlands-Indische bestuur zijn klacht over een regent afwijst, dient Douwes Dekker zijn ontslag in. Hij is maar twee maanden assistent-resident geweest. Teleurgesteld en gefrustreerd keert Douwes Dekker naar Europa terug, waar hij zijn belevenissen in de wereldberoemd geworden roman verwerkt.

Behalve met zijn rubberplantage houdt Miel zich bezig met architectuur. Hij heeft er plezier in om zelf de huizen te ontwerpen die op de onderneming verrijzen voor het personeel. Hij leert zichzelf de nodige kennis aan en maakt bouwtekeningen, compleet met technische specificaties. Om huizen te bouwen schakelt Miel een kleine zelfstandige Chinese aannemer in, Teng A Lap. Samen zorgen zij voor de prachtigste huizen op de onderneming. De samenwerking bevalt over en weer. Miel beveelt de aannemer aan bij zijn vrienden en kennissen. Teng A Lap krijgt een steeds betere naam. In de wijde omtrek krijgt hij werk, zelfs meer dan hij aankan. Miels werkgever, Tiedeman & Van Kerchem, heeft vertrouwen in Miel en gaat ermee akkoord dat hij de huizenbouw naar zich toetrekt.

Elke ochtend vroeg gaat Miel met de bedrijfsauto, een Ford V 8, naar de tuinen van de plantage. De auto heeft het zwaar te verduren op de onverharde weggetjes. Jeeps en Landrovers zijn er nog niet. Miel inspecteert niet alleen de plantage, maar rijdt ook door de wildernis daarbuiten op zoek naar nieuw terrein voor rubberbomen. Behalve de Ford is er een Reo als privéauto. De Reo wordt later vervangen door een Peugeot. De chauffeur kan een beetje lezen. Als hij Miel vraagt met welke van de twee auto's hij wil reizen, spreekt hij de naam Peugeot zoals je het schrijft: 'Peu-gé-ot'.

In 1921 krijgen An en Miel een dochter: Hetty Therèse. In de jaren daarop volgen er nog twee dochters. In 1923 Marie Josephine Emilie, roepnaam: Milly, en in 1925 Renée Cecilia, die Renée wordt genoemd. De drie zusjes genieten van een onbezorgde tropenjeugd. Het is altijd warm. Elke ochtend vroeg brengt de chauffeur ze met de auto naar de kleine lagere school in Rangkasbitong. Er zijn zeven klassen en maar drie onderwijzeressen, zodat de leerlingen in gecombineerde klassen les krijgen. Na school is er de middagrut en